

“Abans d'acceptar el desig l'hem d'aprendre a identificar, a reconèixer-lo”

Xavier Melloni (Barcelona, 1962) és antropòleg, teòleg i fenomenòleg de la religió. Jesuïta i membre de Cristianisme i Justícia, en la seva tasca com a acompanyant espiritual integra tècniques de les grans tradicions de la humanitat. És professor a la Facultat de Teologia de Catalunya i a l'Institut de Teologia Fonamental de Sant Cugat.

PER J. S./M.C.

Què és el desig? Què és el plaer?

Q El plaer és un frec gratificant amb algun tipus d'exterioritat. És una sensació corporal durant la qual experimentem una mena d'èxtasi envers l'objecte que ens causa aquesta gratificació. El plaer l'experimentem a través d'alguns dels cinc sentits, que són les cinc portes de contacte amb el món circumdant. El desig, en canvi, és un fenomen de la consciència i de la ment. Etimològicament significa "tendir cap als astres" (*de-siderare*). El plaer es situa en el present mentre que el desig està en relació amb el passat -haver tingut una experiència plaent- i el futur -l'anhel de tornar-la a tenir-. D'altra banda, el desig transcendeix la necessitat i el plaer perquè introdueix un significat, una motivació, una capacitat simbòlica que ni la necessitat ni el plaer tenen.

Aprenem a acceptar el desig? O encara creiem que l'hem de reprimir, si no el podem aconseguir i que es doni el plaer?

Abans d'acceptar el desig hem d'aprendre a identificar-lo, a reconèixer-lo. Com en totes les altres dimensions, el que les humanitza és passar-les per la consciència, fer-les nostres. La repressió no és més que una forma de temor. Suprimeix la pulsio en l'àmbit del conscient però no l'elimina, sinó que

“El desig surt en anticipar-nos a la necessitat: busquem la gratificació que produeix el plaer sense necessitar-lo”

roman en el subconscient i apareix camuflada a través d'una altra forma que el jo censorador tolera més. Però l'arrel del desig roman anònima. És fonamental posar nom als nostres desitjos. Només així podem fer-los nostres i transcendir-los, si cal. Transcendir no és reprimir ni tampoc sublimar, perquè la sublimació és una substitució de l'objecte del desig, mentre que el transcendent és una transformació de l'àmbit del desig, és a dir, de l'àmbit del plaer. Perquè els plaers són molt diversos, tant pel que fa als objectes que el produeixen com pel que fa a la manera de gaudir. Hi ha tota una escala que va des del plaer més autocentrat on no hi ha alteritat, a formes de plaer on el Jo es va obrint més i més fins perdre l'autorreferència.

Qui tria els desitjos i per tant els plaers? Els triem realment nosaltres? Els aprenem o ens els fan aprendre?

Per la memòria, l'ésser humà és un ésser de repeticions: desitgem el que coneixem. Tenim desig dels plaers que hem tingut i els plaers que tenim estan condicionats per la nostra cultura i per la nostra biografia. Per tant, hi ha un àmbit del desig que no escollim sinó que ens ve donat pel nostre entorn, i hi ha un àmbit més intransferible, que és l'experiència personal d'allò que ens ha produït plaer i que ha quedat gravat en la memòria cel·lular. En tots dos casos, hem d'aprendre a ser lliures respecte allò que desitgem. Això passa per la consciència. L'atenció és indispensable per la llibertat.

Quan una necessitat porta a un desig, a un plaer? Com descrivim aquest recorregut?

Biològicament parlant, les necessitats bàsiques són reduïdes: respirar, nodrir-se, beure, evacuar, descansar, dormir. Generalment, satisfer una necessitat ens produeix plaer, amb la qual cosa la naturalesa assegura que espontàniament cerquem allò que assegura la vida. El desig apareix quan ens anticipem a la necessitat: busquem la gratificació que ens produeix el plaer sense que en tinguem necessitat. El grau de dependència que tinguem envers al plaer és el que ho convertirà per a nosaltres en una necessitat. Així apareixen les addiccions. Aquest és un dels problemes de la nostra societat de consum: l'estímul del plaer ens ha creat unes necessitats

“Hi ha tradicions religioses molt més exigents que la nostra pel que fa a l'eliminació del desig”

que no són biològiques, sinó culturals o personals. En la mesura que depenem d'aquesta contínua gratificació o estimulació, ens tornem adictius.

Hi ha altres dues qüestions relacionades amb el plaer: la llibertat i l'agraïment. Si l'addicció a l'experiència de gratificació que el plaer produeix fa augmentar les nostres necessitats, el resultat és que anem perdent llibertat i això redueix el nostre àmbit d'humanització. L'altre indicador és l'agraïment: a més ocasió de plaer gratificant, hauria d'augmentar la nostra capacitat d'agraïment, però l'experiència indica el contrari: quan més plaer, més necessitat tenim de seguir experimentant-lo, la qual cosa condueix a més exigència i menys agraïment.

Potser això expliqui perquè en el cristianisme tradicionalment s'ha cregut que el plaer era una cosa a evitar. En altres tradicions religioses no és així, oi? Perquè, quan i com l'Església Catòlica posa una creu al plaer?

Les coses, com sempre, són complexes perquè l'ésser humà i la vida estem fets de moltes dimensions alhora. Certament que hi ha una por al plaer per part de les instàncies religioses -així com de qualsevol instància de poder- per l'èxtasi del Jo que comporta. La por, en la mesura que alimenta zones cegues, no és camí de llibertat ni de maduresa. Però, com hem vist, també és necessària una cautela respecte al plaer, per no perdre llibertat interior ni capacitat d'alteritat quan estem immersos en ell. Hi ha tradicions religioses molt més exigents que la nostra pel que fa a l'eliminació del desig, mentre que n'hi ha d'altres més a prop del cos i que han sabut integrar el plaer corporal com camí espiritual. Però això requereix també disciplina, perquè del que es tracta es fer del plaer un camí de consciència i de transcendiment del jo,

que en lloc de quedar atrapat en la seva dependència, l'utilitza com a vehicle per una comunió més gran descentrada del jo.

El treball pot ser una forma de plaer, si es fa de gust? O dit al revés: allò que es fa de gust pot ser un plaer o el plaer està més enllà?

Estem cridats a què tot el que fem, ho fem plaentment. Això depèn de les condicions exteriors que una societat desplega en les diferents àrees de l'activitat humana així com de la disposició i actitud amb que un ho fa. Quan després de fer un favor que pot ser ingrat, ens donen les gràcies i responem "és un plaer", estem dient molt: estem manifestant que és l'actitud amb què fem o vivim una cosa la que la fa agradable o desagradable. El plaer més complet, més madur, és el que més en compte té en fer participar els altres en aquest plaer. ■

Per adreçar-vos a l'entrevistat: javiemelloni@yahoo.es

'El desig essencial'

Xavier Melloni acaba de publicar *El Desig essencial*, una aproximació antropològica al desig. Les religions acostumen a parlar de desig en termes d'eliminació o de repressió; Melloni, en canvi, ofereix una mirada positiva del desig, tot apuntant al seu continu transcendiment. Xavier Melloni constata que l'ésser humà viu «travessat de desitjos, amb un anhel permanent de quelcom més. Desitjos de tota forma i espècie, lluminosos i obscurs, assolibles i impossibles, àgils i obsessius, permesos i prohibits, atàvics i subtils, sempre nous, sempre antics. Desitjos que, en aparent dispersió, són expressió d'una única passió: viure. L'impuls de la vida desplegant-se en nosaltres i expressant-se a través nostre.» La respiració, la gana i la set, l'amor, el poder, la bellesa, la tecnologia, el coneixement, la crida personal i la pregària són els àmbits en què l'autor desplega la seva particular antropologia del desig, entès com un anhel, un èxtasi que ens condueix fora de nosaltres mateixos vers un bé sempre més gran que aspira a la unió amb l'Ésser total. *El Desig essencial* no apunta a l'eliminació o la repressió del desig, sinó al seu continu transcendiment. ■

